

KHRONO - Debattinnlegg

Forfattere:

Førstebibliotekar Lars Figenschou, Universitetsbiblioteket, UiT Norges arktiske universitet
Seksjonssjef Mariann Løkse, Universitetsbiblioteket, UiT Norges arktiske universitet

Kontaktadresse:

lars.figenschou@uit.no

Vilde Kaasen Krogsrud og Sølve Kuraas Karlsen publiserte et meget godt debattinnlegg i Khrono 11. Aug. 2020. I innlegget påpeker de nødvendigheten av kildebevissthet i dagens informasjonslandskap, og de spør retorisk om hvordan fremtidens lærere, bibliotekarer og andre som jobber med ungdom kan løse dette i praksis? De oppfordrer også høgskoler og universiteter til å gi gode og konkrete svar som studentene kan ta med seg ut i arbeidslivet.

Mange ferske studenter rapporterer om lav mestringsfølelse (og de påfølgende negative konsekvensene) og vi tror at en viktig årsak nettopp kan være at de ikke klarer å knekke kodene relatert til det å håndtere informasjon under studiene sine. De når altså ikke det punktet der de føler at de lykkes som student - at de lykkes med å lære. Når de samme ungdommene heller ikke har gode og effektive læringsstrategier og/eller studieteknikker i verktøykassen sin, er det ikke rart at mange rapporterer om at de har det vanskelig.

Hos oss ved UiT Norges arktiske universitet registrerer vi også at det er ganske mange unge som sliter i overgangen mellom videregående skole og høyere utdanning, og dette er nok også tilfelle ved andre universiteter og høgskoler rundt om. Sluttproduktet er det liten tvil om; frustrasjon og fortvilelse, en følelse av mentalt stress, og for alt for mange; en total mangel på læring.

En økende mengde med informasjon på internett er ikke bare positivt når elever og studenter skal løse til dels kompliserte skoleoppgaver. I løpet av de siste 10-15 årene har måten vi tilegner oss informasjon på forandret seg radikalt. Faktisk såpass mye at det å være informasjonskompetent nå har blitt en helt nødvendig nøkkelkompetanse dersom læringsmål skal oppnås – både for elever og studenter.

Informasjonskompetanse handler helt kort om å forstå sitt eget informasjonsbehov. Hvor finner jeg den informasjonen jeg trenger, hvordan evaluerer jeg sannhetsgehalten i informasjonen, og hvordan kan jeg bruke og inkludere denne informasjonen i mitt eget arbeid. I et videre perspektiv handler informasjonskompetanse også om læring. God planlegging og gode læringsstrategier gjør at du lærer både lettere og mer.

På 1970 tallet var det kun 2 – 5 % av ungdomskullene som fortsatte til høyere utdanning. I dag er det nesten 50 % som i løpet av livet kommer til høyere utdanning. For mange innebærer denne overgangen til høyere utdanning en helt ny orientering. Det kreves at de selv er mye mer ansvarlig for egen læring, det kreves større konsentrasjon og fordypning i fagene, og dessuten en mye større vektlegging av forståelse, fremfor gjengivelse av kunnskap. I dag sliter de nye studentene med dette, og de rapporterer om at de føler seg mentalt stresset.

Har vi forberedt dagens ungdommer på det digitaliserte livet og den faktiske skolehverdagen som de opplever? Det er vel ikke kontroversielt å si at skolen ikke har vært flink nok - frem til nå. Det virker som dagens informasjonsvirksomhet og alle mulighetene der har tatt undervisningssektoren litt på senga. Ungdom må i dag, på en helt annen måte enn før, lære seg å tenke kritisk. Det er en nødvendighet at man som oppegående samfunnsborger faktisk er i stand til å skille god informasjon fra dårlig (sant/usant). Det er også alt for få studenter som har en bevisst holdning til hvordan de selv studerer og lærer. Læringseffekten blant ferske bachelorstudenter er til dels nedslående og det er en for stor andel som ikke mestrer helt grunnleggende ting relatert til akademisk skriving og oppgavestruktur, kritisk tenking og akademisk redelighet.

De unge trenger altså hjelp til å få en god grunnkompetanse slik at de kan håndtere dagens informasjonsstrøm og alle verktøyene relatert til en mer og mer digital verden og skolehverdag. Internett og den lette tilgjengeligheten av informasjon, samt ulike sosiale medier-plattformer har gjort noe med elevene og studentene våre, men vi vet ikke helt hva. Vi ser at hvordan de leser og (ikke) fordyper seg i emner, hvordan de lærer og hvordan de kommuniserer med voksne og hverandre, har forandret seg de siste årene. Tenk bare på at det er et fåtall (7%) av landets 15-åringer som evner å vurdere innhold på nettsider på en tilfredsstillende måte (Frønes, 2017). Det utgjør ca. 2 elever i hver VGS-klasse!

Både enkeltstudier og doktorgradsavhandlinger konkluderer med at elever og studenter trenger mer kunnskap om hvordan de navigerer, og ikke minst hvordan de kan forholde seg kritisk, til alt innholdet på nettet. Dagens 16, 17, 18-åringer trenger kvalifisert hjelp til å ta langsiktige valg som er bra for dem selv, og det fremtidige, digitaliserte livet som de kommer til å leve. Ungdommene våre trenger rett og slett en praktisk innføring i det å håndtere dagens informasjonsvirksomhet. En slik innføring og opplæring bør selvfølgelig inkludere læringsmoduler som inneholder kritisk tenking, kildekritikk, fake news, informasjonssøk, studieteknikk og læringsstrategier. Flere utdanningsinstitusjoner har allerede jobbet med disse problemstillingen i mange år, og det er utviklet både digitale og klasseromsbaserte undervisningsopplegg. Til tross for dette, det er likevel behov for et økt fokus på dette viktige temaet.

Med dette som bakteppe har Universitetsbiblioteket i Tromsø utviklet to ulike nettbaserte læringsressurser. En for 1. klassingene på videregående skole og deres lærere ([iKomp i VGS](#)), og en for de som allerede er blitt studenter i høyere utdanning ([iKomp](#)). Målet med disse to åpne verktøyene (MOOC) har nettopp vært å øke graden av informasjonskompetanse hos elever og studenter, og å gjøre overgangen mellom videregående skole og høyere utdanning best mulig, for flest mulig. Positivt er det også at stadig flere fakulteter og institutter ved UiT legger inn informasjonskompetanse som en obligatorisk del av studieprogrammene sine. Med andre ord, de bruker [iKomp](#) kurset som et arbeidskrav (som alle studentene må bestå).

Det vil bli viktig for nasjonen Norge at vi gjør så mye som mulig for å unngå å skape digitale klasseskiller. Et sunt, demokratisk samfunn består av individer som kan ta informerte og kunnskapsbaserte valg, og ikke av en A- og en B-gruppe, hvor B-gruppen er utestengt på

grunn av at de ikke er informasjonskompetente nok (de som har knekket kodene og forstår det digitale informasjonsspråket og kulturen - versus de som ikke gjør det).

Klarer vi å utdanne informasjonskompetente studenter vil de basere sine fremtidige valg på kunnskap og fakta, og det vil påvirke deres arbeidsliv, helse, økonomi og fritid på en positiv måte. Samfunnet har for eksempel et betydelig behov for at de som allerede er i arbeidslivet kan fornye og oppdatere egen kompetanse. Mange voksne har med andre ord også behov for å utvikle kildebevissthet og kritiske sans. En slik kompetanse har altså vidtrekkende fordeler - langt utover skole- og studiehverdagen. Vi i bibliotekbransjen heier derfor på alle initiativ som setter kildebruk og -kritikk på agendaen, og bidrar gjerne sammen med andre viktige aktører som lærere, pedagoger og forskere.

Vi i høyere utdanning er veldig fornøyd med at digital dømmekraft og kildekritikk, i lag med studieteknikk og læringsstrategier er blitt ett av satsningsområdene i den nye læreplanen for grunnskolen og videregående skole. Vi har endelig forstått at informasjonskompetanse er blitt en begrensende terskelverdi – en terskelverdi som må passeres dersom kunnskap, forståelse og læring skal oppnås.